

Crescendo con Spirito

beszélgetés Füzesséryné Dudás Eszterrel

Füzesséryné Dudás Eszter brácsaművész a magyarországi Crescendo-mozgalom lelke. Művészeti vezetőként ő az egyik motorja az idén tizenkettedszer megrendezett Crescendo Nyári Akadémiának, amelynek helyszíne másodszer Tokaj. Előtte tíz alkalommal Sárospatak, Eszter szülővárosa adott otthont a kéthetes, nemzetközi kulturális fesztiválnak és mesterkurzus-özönnek.

– Hogy kezdődött, honnan jött a nyári akadémia ötlete?

– A kezdetek kezdete még nem a Crescendo neve alatt zajlott. A diplomázásom környékén tagja voltam a Parlament imacsoportjának, mindig kedd reggel ültünk össze. Itt megtanultam nagyobb célért – ott főleg az országért – imádkozni, egy társadalmi réteget, több embert érintő ügyet hordozni. Az imacsoport később felfüggesztődött, de hiányzott ez a helyzet: nem egy gyülekezethez tartozni, hanem különböző háttérű emberekkel közösségekben imacsoportot alkotni. Nem sokkal később jött az ötlet Timothy Bentch-en (amerikai származású misszionárius, aki évekig élt és dolgozott elismert tenorként Magyarországon – *a szerk.*) keresztül, hogy mi lenne, ha keresztény zenészek kedd reggelenként összejönnének imádkozni. Így alakult ki egy imareggel, a Crescendo csapatának „kemény magjával” 2002-2003 körül. A csapat közösséggé, baráti társasággá érett, s hamar jött az igény, hogy csináljunk együtt egy nagyobb horderejű dolgot. Egy szombati egész napos együttlét során Timothy megkérdezte, nem lenne-e valakinek ötlete valami nagyobb szabású közös megnyilvánulásra.

Ezekben az években a váci konziban tanítottam, s az az ötletem támadt, hogy ott lépünk föl az imakörrel mint keresztény zenészek, s amit játszunk, azt szavakkal is támasszuk alá, hogy mit miért játszunk. Azt gondoltam, fontos a konzisok számára, hogy ne csak tanárként ismerjenek minket, hanem emberként is, és mi is tudjunk nekik mást, másképp adni, mint az órákon. A 2003. április 16-i koncert lett az első „crescendos” rendezvény. Az iskola vezetése a kezdeményezést nagyban támogatta (elsősorban Benyus Sándor, az igazgatónk). Közreműködött a Dominkó házaspár, én és a férjem, Füzesséry Attila, Dónusz Katalin és Timothy Bentch. Az egyik előzetes egyeztetésre Timothyt is elvittem. A vonaton beszélgettünk, s ott, a vonaton született meg a nyári akadémia ötlete. Említettem, milyen fontos lenne, hogy a diákok érettségi vagy diploma előtt maradandó élményekhez jussanak, a bibliai értékrend mentén valami olyanhoz, mely akár egész életüket meghatározhatja. Tudtuk, hogy egy egyszeri koncert mély élmény lehet, de az ilyen nagyszabású célhoz nem elég. Az én ötletem volt, hogy az életre szóló élmény kerete lehetne egy nyári tábor. Amikor együtt lakunk, jobban megismerjük egymást, jobban hatunk egymásra. A

helyszín pedig régóta adott volt, nemcsak azért, mert Sárospatak a szülővárosom, hanem mert gyerekkoromban sok zenei táborban megfordultam, s tudtam, mit jelent, mikor az ember kilép saját közegéből, ismeretségi köréből, s szintén szakmai, de új közegben lehetősége van kapcsolatok építésére, illetve új értékrend formálhatja.

Úgy nőttem fel Sárospatakon, hogy épp akkor indultak a Zempléni Művészeti Napok, Rolla János vezetésével, ami fantasztikus élmény volt, de fiatal zenésznövendékként hiányoltam, hogy miért nem kapcsolódik egy ilyen eseményhez mesterkurzus. Emellett „Pataki muzsikusok” címmel zeneiskolai táborban vettünk részt, ami közösségileg és szakmailag is inspiráló közeg volt, Péczeli István vezetésével. (Patakról már akkor is hiányoltam egy magas szintű – konzervatóriumi vagy akár felsőfokú – zenei jelenlétet.) Már csak az volt a kérdés – Timothy részéről –, hogy csak magyaroknak vagy külföldieknek is szólna-e a nyári akadémia, én pedig lelkes huszonévesként azonnal rávágtam, hogy természetesen legyen ez a tábor nemzetközi.

– Ekkoriban a keresztény zenészeket összefogó nemzetközi Crescendo mozgalom már létezett. Hogy találtak egymásra?

– A sógornóm, Füzesséry Mónika hegedűművész baráti körén keresztül régóta hallottunk róluk. Timothy vette fel a kapcsolatot Beat Rink svájci református lelkésszel, a Crescendo International vezetőjével, s elmondtuk neki terveinket. Ezt a beszélgetést hamar komoly szervezés követte. A legnagyobb lelkesedéssel, naivitással és tapasztalatlansággal vágunk neki. Mindenki azt adta bele, amije van: ki a lendületét, ki a kapcsolatrendszerét. Én Sárospatakon kezdtem szervezni, volt, ahol elutasítottak, de a lehetőséget megkaptuk. 2004-ben így jött létre az első Crescendo Nyári Akadémia a Tengerszem Kempingben. A zeneiskolában, a Comenius Tanítóképző Főiskolán, az Árpád Vezér Gimnáziumban voltak a mesterkurzusok, ami a kempingtől jó félóra séta, a nyári melegben csellóval a háton elég szép kihívás. Az első akadémián 160-an voltunk, ám ekkor még nem volt internet: faxon, olvashatatlan cirill betűkkel érkeztek a jelentkezések, a hanganyagok pedig kazettákon. Timothy misszionáriusi minőségében bérelt számunkra egy kis irodát a Kodály köröndnél, a Szív utca 20-ban, itt szerveztük meg a Nyári Akadémiát alapjában véve hárman: Timothy Bentch, Kovács Fruzsina és én.

Mindig is a Sárospataki Református Kollégiumba álmodtam az akadémiát, hiszen ott a helye, már csak a szellemisége miatt is, ám oda még hosszú évekig nem tudunk hazatalálni. 2005-től a Comenius Tanítóképző Főiskola adott otthont a nyári akadémiának, 2009-ben pedig Végh Balázs lett a református kollégium főigazgatója, vele tudtuk meg tárgyalni, hogy átkerüljön az akadémia a kollégiumba. Promenádkoncerteket tartottunk már korábban is ott, kerestük, hogy tudunk meglevő eseményekhez csatlakozni, így léptünk fel például egy református vezetői találkozón a Református Kollégium Imatermében, 2007-ben. Beatot nagyon megragadta az Imaterem miliója, s rögtön mondta: ez lenne az ideális központ.

Amikor Végh Balázst másfél évvel később megkerestük, már sikerült elérni, hogy a nyári akadémia bázisa a Sárospataki Református Kollégium legyen. Sose felejttem el azt a vasárnapot 2009 januárjában, mikor Beat megérkezett Pestre, nekünk aznap Gödöllőn koncertünk volt, hétfő reggel viszont megbeszélésünk Végh Balázssal. Úgy gondoltuk, a koncert után este együtt elmegyünk Sárospatakra, hogy biztosan ott legyünk másnap

a korai megbeszélésen. Azonban ahogy Pál apostol is hajótörést szenvedett küldetése közben, a mi autónk Miskolc előtt 17 kilométerrel leállt: leégett a motor. Mínusz 14 fokban ott álltunk az autópályán a sötétben, ám csodák folyamata révén jött a megmentés, és reggel 9-kor kezdődhetett a megbeszélés. Ez nekünk több százezer forintba került, de soha nem éreztem kidobott pénznek. Ez is csak megerősített elhatározásomban, sőt a későbbi évek is igazolták.

– *2009-ben jelen voltam Tokajban A halászlányok című Haydn-opera előadásán. Ez volt az első alkalom, hogy Tokajban léptek fel?*

– 2009-ben a Hungarofest kultúrirodája komolyan vette a Haydn-évet, és szeretnénk volna velük együttműködni. Nekünk pedig – elsősorban Timothy Bentch-nek – régi tervünk volt, hogy egy Haydn-operát színre vigyünk. A Hungarofesttől tízezer eurót kaptunk ehhez, épp akkoriban készült el Tokajban a Paulay Ede Színház, mi pedig operaházi miliőben szeretnénk volna megtartani az előadást. Erre az alkalomra érkezett az USA-ból Magyarországra Theresa Moyer, aki Tim régi ismerőse, kollégája, elhivatott szolgáltató. Egy teljes rendezőcsapattal érkezett, mi megtanulhattuk, hogyan állítanak színpadra egy operát az amerikaiak teljesen a helyi adottságokra alapozva. Fantasztikus előadás jött létre nemzetközi szereposztással, jelentős karrierrek indultak el innen. Balga Gabriella azóta a Magyar Állami Operaházban játszik, Tarjányi Tamás pedig a bonni Operában énekel főszerepeket.

Nekünk is mérföldkő volt ez az előadás, mert Nyári Akadémiát alapjában véve hárman: Timothy Bentch, Kovács Fruzsina és én színpadra állítunk egy operát. *A halászlányok* 7-8 fős szereplőgárdája más szempontból is érdekes volt. A produkció az amerikai Davis Peace Projectnek a támogatásával jött létre. Ez az alapítvány olyan közép- és kelet-európai fiatalokat támogat, akik az országok közötti politikai összeférhetetlenség ellenére közösen hoznak létre művészi értéket. Nagyon izgalmas volt, ahogy ezek a diákok – magyar, szlovák, román, szerb, bolgár énekesek – együtt alkottak ebben a nagyon magas színvonalú produkcióban, s bebizonyították, hogy ez a generáció képes arra, hogy egymást megbecsülve csak az együttműködéssel, a művészi alkotó munkával foglalkozzanak. (A Visegrádi Négyek-pályázatunk is többször nyert, ott is ezt az elvet képviseltük.) Azóta megrendeztük a *Szerelmi bájtalt*, mely az első színpadra állított teljes operaelőadás volt a Rákóczi-vár történetében, majd *Don Giovanni* és a *Dido és Aeneas* következett.

De volt ezelőtt Tokajban egy egész korai megjelenésünk is. Minden nyári akadémia első vasárnapja pihenőnap, s a legelső nyári akadémián vasárnapra meghívást kaptunk az akkori tokaji református lelkipásztortól, Pótor László nagytiszteletű úrtól, hogy egy kirándulókoncertet adjunk, tehát 2004. augusztus második vasárnapján mi már játszottunk Tokajban. Azóta is voltak kirándulókoncertek. Emellett együttműködünk a Vizsolyi Fesztivállal, így felléptünk Vizsolyban, adtunk koncertet a füzérradványi kastélyban, vagyis az egész régióban igyekszünk jelen lenni.

– *A Zempléni Fesztivállal mióta tart az együttműködés?*

A jelenlegi szervezők 2004-ben vették át a Zempléni Fesztivált, így lényegileg egyszerre indultunk. A kapcsolatot kezdettől igyekeztük építeni, a mi utolsó pár napunk az ő első

pár napjukkal rendszerint egyszerre volt, így néhány kiemelt eseményre hívtuk a Zempléni Fesztivál vendégeit. Nálunk minden hangverseny ingyenes, belépődíj-mentes, így a Zempléni Fesztivál vendégei hamar felfedezték, milyen magas nálunk a színvonal. (Meglehet, eleinte kis nyári tábor-záró koncerteskékre számítottak.) Nagy öröm számunkra, hogy Hollerung Gábor művészeti vezető, illetve Turjányi Miklós fesztiváligazgató többször ajánlott fel díjat a legtehetségesebb növendékeinknek, akik így a következő évi fesztiváljukon koncertlehetőséget kaptak. Ezek nagyon komoly fellépések voltak, például a Mendelssohn-év során a mi Li Qi nevű kínai hegedűs növendékünk a Zempléni Fesztivál nyitókoncertjének szolista lett. Lehetett Mendelssohn *e-moll hegedűversenyében* a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarával, Steve D'Agostino vezényletével. Azt sokszor sérelmeztem, hogy nem volt feltüntetve, hogy Li Qi – vagy Jovana Rajlic – az előző évben a Crescendo Nyári Akadémián „nyerte” ezt a fellépést. Jó lenne, ha az efféle, kölcsönösen gyümölcsöző együttműködést mindkét fél kellőképpen hangsúlyozná. A növendékeink ilyenkor gyakran 100% részvételi díj-kedvezményt kaptak, vagy az utazásukat fizettük, tehát nekünk is fontos volt, hogy a fellépésükhöz minden segítséget megadjunk.

– *Mekkora most a Crescendo Nyári Akadémia költségvetése?*

– Több tízmillió forint. Az 50-70 fős tanári kar elszállásolása, étkeztetése két héten keresztül, honorárium (mely nagyon-nagyon jelképes) nem kis költség, s a nagyon tehetséges zenészek némelyike sem tud 100% részvételi díjat fizetni. Az Ének a Nemzetekért Kulturális Alapítvány közhasznú, nonprofit alapítvány, mely adományokból és pályázatokból él. Egész éves előkészítés előzi meg a nyári akadémiákat, majd féléves elszámolás. Beat Rink 2009-től lett hivatalosan az igazgatója a Nyári Akadémiának. Az ő kapcsolatrendszerre, elkötelezettségére is a biztos háttere az évről évre létrejövő Crescendo Nyári Akadémiának. Ezen kívül nagyon sok tanár próbál támogatást szerezni, vagy jótékonysági koncertet ad a világ számos pontján, hogy támogassa a nyári akadémiát. A helyi önkormányzattal, intézményvezetőkkel is igyekszünk egyeztetni. Sárospataktól nagyon jelképes támogatásokat kaptunk. Terembérlési díjakat – éppen hogy rezsiköltségért. De bizony olyan is volt, hogy egy pataki helyszín – amely fontos volt számunkra – igen magas bérleti díjat kért – azt is kifizettük. Sajnos Sárospatakon tíz év után kiestek partnerintézmények. Tokajban pedig nagyon komoly támogatást kapunk, mindenben segítenek, maguktól is. Sajnos Patakhoz nemcsak kellemes emlékek fűznek, volt, hogy nem kaptunk választ leveleinkre, nem hívtak vissza – mintha az egész nyári akadémia Sárospatak számára nem lett volna fontos egy évtizeden keresztül. Ez nekem patakiként különösen fáj. Nagyon sok komolyzenész, aki megfordult a sárospataki akadémiáinkon, hangot adott annak a véleményének, hogy olyan múlttal, olyan adottságokkal rendelkezik a város, amire másutt egész fesztivált alapítanak – saját szervezésben. Sárospatak adottsága Prágáéhoz hasonlítható. Léteznek olyan pályázatok, létezik olyan lehetőség, menedzsment, melyet ennek a városnak nem lenne szabad figyelmen kívül hagynia. Ennek a városnak nemcsak múltja és jelene, hanem jövője is lehetne. EU-s pályázatokon biztos nyerőként indulhatna, közép- és felsőfokú művészeti oktatás, fesztivál, hivatásos zenekar kaphatna helyet ebben a városban. Ennél rosszabb adottságú városok fel tudják mutatni ezeket a térségben, vagy akár Magyarországon is. A mindenkori vezetés felelős azért, hogy van vagy nincs ilyen mértékű művészeti és kulturális infrastruktúra, és ha nincs, annak is van következménye a város

egészére nézve. Érdekes történelmi adalék, hogy harminc évvel a Crescendo Nyári Akadémia megszületése előtt már megálmodta ezt Rácz István egy 1975-ös levelében, amely továbbra is tökéletes jövőképe lehetne Sárospatak kulturális örökségének. (Egey Emese a *Zempléni Múzsza* 2011. évi 2. számában tette közzé ezt a levelet – a szerk.)

– *Úgy tudom, tavaly Tokaj kényszerből, „szükségmegoldásból” lett a nyári akadémia helyszíne.*

– Az utolsó pillanatig küzdöttünk, hogy Patakon legyen a 11. nyári akadémia, de kiestek fontos helyszínek, s az volt a tét, hogy elmarad-e a kéthetes rendezvény. Tokajban viszont olyan maximális támogatást, pozitív hozzáállást kaptunk, amelynek hatására úgy döntöttünk, idén is ott folytatjuk. Nekünk zeneakadémiai, operaházi, teológiai feltételeket kell teremtenünk, létre kell hoznunk egy infrastruktúrát, irodahálózatot. Vegyük csak a hangszereket: 35 pianinót, 8 nagyzongorát használunk, tizenegy éven át támogatott a Farkas Ferenc Művészeti Iskola, Bálint Béla igazgató úr vezetésével. A Crescendo International is ajándékozott tíz zongorát és egy hangversenyzongorát a rendezvénynek. Tokajban van egy Bösendorfer koncertzongora, ez is sokat számít. Nyíregyházáról két Steinway bérelünk, de a zenekarhoz Miskolcra kell hoznunk hangszereket – csembalót, üstdobot, nagybőgőt, cselesztát, hárfát stb. –, ez a színházzal, a filharmóniával való együttműködésnek az eredménye. Mindenkinek a jó szándékára és segítségére szükségünk van. Nem szabad említés nélkül hagynunk Bacsó Péter hangszerészt, zongorahangolót, aki évek óta nemcsak hangolja a zongorákat, hanem a hangszerek szállítását is megszervezi, a leghetlenebb helyzeteket is megoldja, pl. miskolci hangszerészekkel egyik napról a másikra megjavíttatja a fúvós hangszereket is. Az ilyen személyes hozzáállások nagyon sokat, pénzben nem kifejezhető támogatást jelentenek.

– *Hány országból érkeztek eddig diákok, nagyjából mennyien?*

– 52 országból, a legegzenzotikusabb közülük Panama, a Bahama-szigetek, de vannak távol-keleti kis országok is. Eddig mintegy 1500-an fordultak meg, de ez a szám lehetne nagyobb is, mert van, aki 4-5 alkalommal is visszatér, a konzervatóriumi vagy épp az egyetemi tanulmányai mellett. Sokan kerülnek ki rajtunk keresztül külföldi egyetemekre olyan tanárokhoz, akik itt oktatták őket. Minden nyári akadémianak megvan a saját profilja: vagy egy zenekari mű vagy egy opera, az összművészetiség a profilunk középpontjában van. Minden nagyobb projekthez zenetörténeti előadások kötődnek. Emellett a teljes embert szólítjuk meg. A tanárok reggel ¼9-től imádkoznak, majd jön a „tune in”, a napi szellemi-zenei ráhangolódás, este pedig kiscsoportos foglalkozásokon dolgozzuk fel az adott év lelki tematikáját, mely rendszerint a művészlét valamely fontos aspektusához kapcsolódik. Amelyik évben Bach a tematika, előadást hallhatunk Bach Bibliájáról. Bachhoz hasonlóan mi is ezt íránk minden cselekedetünk végére: Soli Deo Gloria.

– *Kik azok a tanárok, akik kezdetektől részt vesznek a nyári akadémian?*

– Timothy Bentch ma már az Egyesült Államokból, én, Füzesséry Attila, Dominkó Csilla és István, Dallos Erika és Kaposi Gergely Magyarországról, a Bailey házaspár Indonézi-

ából, Rosemary Hardy az Egyesült Királyságból, Carmen Zaharia-Danicov Romániából – van, aki közülük egyszer hiányzott. A mostani tanári karnak megvan a stabil magja, akikkel legalább 5-6 éve dolgozunk együtt, de minden évben csatlakozik új tanár. Külön öröm, amikor saját növendékeink közül: Tarjányi Tamás, valamint felesége, Krisztina, aki az operaszekció rendezője férje oldalán. Tabea Salome Kämpf diákként kezdte, most ő az artistic department vezetője, emellett a koncerteken is aktív előadó.

– *Az itthoni Crescendo hány embernek ad munkát?*

– Két főállású és egy félállású munkatársunk van. Nekem nem ez a főállásom, de van annyi munka, hogy ez számomra főállás, önkéntesség, nonstop aktivitás, életstílus. Nyáron pár hónapra fiatalokat foglalkoztatunk, vezetői pozíciókra is. Emellett rengeteg önkéntesünk van, válogatott társaság, akiket sok jelentkező közül választunk ki. Van egy olyan réteg, akik éveken keresztül visszatértek, egy munkatársunk most félállásban pár hétig komolyabb megbízást kap, mert önkéntesként bizonyított. A nyári akadémián is kell tanulmányi osztály, mint egy zeneakadémián. Van PR-munkatársunk, aki célzottabban szervezi a Crescendo jó hírét. Elértük, hogy már bennünket is keresnek – jelen vagyunk, tudnak rólunk. Most már a *Zempléni Múzsában* is.

– *Hány ingyenes koncertet kapott a zempléni közönség az elmúlt évtizedben?*

– Több ezer embernek – hiszen koncertjeink mindig teltházasak – évente 10-15 rendezvényt adtunk, vagyis lassan a kétszázhoz közeledünk. Örülünk, hogy az ingyenességet biztosíthatjuk. Úgy érezzük, jelenlétünk a térségben meghatározó.

(Az interjút készítette: Mesterházi Gábor.)